

768

2339

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П.ДРАГОМАНОВА

ГОРДІЄНКО Леся Олександрівна

УДК 37.013.42:316.614 (410)

СОЦІАЛІЗАЦІЯ МОЛОДІ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ У ДІЯЛЬНОСТІ
МОЛОДІЖНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

13.00.05 – соціальна педагогіка

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

2084

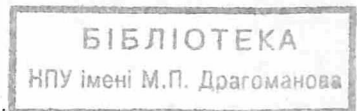
НБ НПУ

імені М.П. Драгоманова

100310157

Київ – 2005

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова, Міністерство освіти і науки України, м.Київ.

Науковий керівник:

доктор педагогічних наук, професор
Капська Алла Йосипівна,
Інститут соціальної роботи та управління,
Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова, директор.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член АПН України
Євтух Микола Борисович,
Академія педагогічних наук України,
академік-секретар Відділення
педагогіки і психології вищої школи;

кандидат педагогічних наук
Пеша Ірина Василівна,
Державний інститут проблем сім'ї та молоді,
Міністерство України у справах сім'ї, дітей та молоді,
заступник директора.

Провідна установа:

Луганський державний педагогічний університет
імені Т.Г.Шевченка, кафедра соціальної педагогіки,
Міністерство освіти і науки України, м. Луганськ.

Захист відбудеться "08" грудня 2005 р. о 14.30 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради К.26.053.09 у Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова, 01601, м.Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись в бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова (01601, м.Київ, вул. Пирогова, 9).

Автореферат розісланий "04" листопада 2005р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Шевнюк О.Л.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

Актуальність дослідження. У контексті виходу України на якісно новий етап економічного, політичного та соціокультурного розвитку, тісно пов'язаного з перспективою європейської інтеграції, перед вченими постала низка важливих наукових проблем, для вирішення яких необхідне поглиблене дослідження та врахування практичного досвіду зарубіжних країн. Процес гуманізації сучасного суспільства потребує виявлення можливих умов, шляхів, механізмів соціально-виховної роботи з молоддю.

Організація дозвілля є одним із важливих завдань на шляху соціалізації молоді, адже діяльність, якій присвячено вільний час, конструктивно впливає на формування особистісних якостей: інтелектуальних, моральних, культурних, на фізичний розвиток молодого покоління. Нереалізованість надлишку вільного часу, відсутність сформованості культури дозвілля призводять до посилення негативних процесів у молодіжному середовищі (вживання алкоголю, наркотиків, спроби суїциду, агресія). Проблема соціалізації молоді та підлітків сьогодні стоїть досить гостро у всьому світі, і викликає інтерес педагогів, вчених, соціальних працівників не лише України та Великої Британії, а й інших країн.

Теоретичними засадами педагогічних підходів до виховання та соціалізації молоді стали праці як вітчизняних, так і зарубіжних вчених: Т.Г.Гаврилової, Л.Ю.Гордіна, М.Б.Євтуха, А.Й.Капської, І.С.Кона, М.П.Лукашевича, А.С.Макаренка, А.В.Мудрика, В.О.Сухомлинського, С.Я.Харченка, С.Т.Шацького, Т.А.Євсєєвої, М.Брейка, Є.Дюркгейма, Т.Джеферсона, С.Коена, Ч.Спірмена, Т.Парсонса, С.Холла та інших вчених.

Іntenсивною розробкою теоретичних аспектів проблем дозвілля і соціалізації молоді в зарубіжній педагогіці займались: Т.В.Валєєва, Ю.І.Кривов, В.І.Петрищев, Р.А.Свиридон та інші. Проблемам виховання та соціалізації молоді в Україні, Великій Британії та в інших країнах присвячена низка дисертаційних досліджень: О.Г.Карпенко, І.В.Козубовської, О.А.Кузьменка, В.І.Макарова, М.І.Мірошніченко, О.О.Романовської, Т.Б.Соломатіної. Окремі проблеми організації вільного часу вивчали Т.Г.Перепелиця, А.Н.Стоян, Б.А.Трегубов. Простежувався філософський, соціологічний та культурологічний аспекти вільного часу молоді як темпоральної та соціальної категорії (Л.А.Аза, М.Ф.Головатий, О.Є.Кузик, В.М.Піча, О.М.Семашко).

На такому науковому тлі висвітлилась низка праць вітчизняних та англійських авторів, присвячених ролі молодіжних організацій, клубів та соціальних служб для молоді і підлітків (Л.П.Герасименко, М.Кіршенбаум, Р.Крайтнер, У.Макдагал, В.М.Окаринський, Є.П.Омельченко, В.В.Полукаров, Л.О.Романенкова, Н.С.Степанов, С.В.Голстоухова, С.Холл, М.Шоу, Л.О.Ярова).

Для українських теоретиків і практиків у галузі соціальної педагогіки важливим кроком стало пізнання шляхів розв'язання проблем соціалізації молоді в країнах із значним досвідом у цій галузі зокрема у Великій Британії. Досвід Великої Британії, однієї з розвинених європейських країн, де соціально-педагогічна робота з молоддю у структурі молодіжних організацій ґрунтується на ефективній інтегрованій культурно-дозвіллевій діяльності, виявився досить корисним у зв'язку з розробкою концепції молодіжної роботи в сучасній соціокультурній ситуації в нашій країні.

Проте, незважаючи на особливу значущість проблеми, вона ще не набула достатнього

всвітлення у вітчизняній педагогічній науці, зокрема, соціальної педагогіці. Певною мірою, це можна пояснити відсутністю в Україні до 90х років ХХст. такого наукового напрямку, як соціальна педагогіка та обмеженою кількістю наукових досліджень з даної галузі педагогічної науки.

Таким чином, недостатня розробленість окремих аспектів соціалізації молоді в українській сучасній соціально-педагогічній науці, необхідність концептуалізації якісно нових підходів до змісту і структури діяльності молодіжних організацій обумовили вибір теми дисертаційного дослідження: “Соціалізація молоді Великої Британії у діяльності молодіжних організацій”.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження здійснюється у межах науково-дослідної теми кафедри соціальної педагогіки Інституту соціальної роботи та управління Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова “Психолого-педагогічні засади професійної підготовки студентів до соціальної роботи”.

Тема дисертації затверджена рішенням вченої ради Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова (протокол № 8 від 26 лютого 2004р.) та узгоджена Радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології АПН України (протокол № 6 від 15 червня 2004р.).

Об'єкт дослідження – молодіжні організації як соціально-педагогічний феномен британського суспільства у соціалізуючому процесі.

Предмет дослідження – соціально-педагогічні механізми соціалізації молоді у молодіжних організаціях Великої Британії.

Мета дослідження – виявити й обґрунтувати соціально-педагогічну сутність процесу соціалізації молоді Великої Британії та довести його ефективність у діяльності молодіжних організацій і розкрити педагогічні умови, що активізують цей процес.

В основі дослідження лежить така *гіпотеза*: соціалізуючий вплив на підростаюче покоління буде ефективним, якщо: професійно-грамотна організація дозволить молоді в умовах діяльності молодіжних організацій буде цілеспрямовано впливати на особистість і сприятиме усуненню стихійної соціалізації; молодіжні організації зберігатимуть притаманну їм особистісно орієнтовану діяльність (вузькі напрями роботи, розвинені форми управління, враховуватимуть етнічні, релігійні, соціокультурні особливості їх діяльності); буде розвиватися усвідомлене ставлення молоді до посилення самоорганізації власної соціально значущої дозвіллевої діяльності.

Виходячи з мети дослідження й окресленої гіпотези, визначено *завдання дослідження*:

1. Здійснити теоретичний аналіз проблем соціалізації молоді в умовах її діяльності в молодіжних організаціях Великої Британії та виявити особливості їх впливу як соціалізуючого чинника;
2. Розкрити суть, функції й особливості діяльності молодіжних організацій як соціально-педагогічного феномена британського суспільства;
3. Виявити й обґрунтувати соціально-педагогічні умови ефективного впливу молодіжних організацій на процес соціалізації молодих людей;

4. Розкрити особливості підготовки і перепідготовки професійних кадрів як необхідної соціально-педагогічної умови успішного функціонування молодіжних організацій Великої Британії і розробити методичні рекомендації для роботи практиків у сфері молодіжної роботи.

Методологічною і теоретичною основою дослідження є концептуальні положення філософії, психології, соціальної педагогіки та соціології молоді, як важливої соціальної групи суспільства, якій притаманні певні особливості (В.П.Андрущенко, Н.Андерсон, М.Аргайл, Б.М.Бім-Бад, М.А.Галагузова, А.Гідденс, А.Н.Джуринський, Е.Дюркгейм, Е.Еріксон, М.Б.Євтух, С.Д.Максименко, Т.Парсонс, О.М.Семашко, С.Я.Харченко); наукові концепції проблеми соціалізації молоді та загальні положення про процес виховання як важливої передумови її концептуалізації (А.Й.Капська, Н.М.Лавриченко, М.П.Лукашевич, А.В.Мудрик, Ф.А.Мустаєва, Р.В.Овчарова); наукові підходи до темпорального феномена вільного часу та дозвілля, як такого, якому притаманний характер культурного збагачення особистості, саморозвитку (А.Ф.Аскін, Г.П.Орлов, В.М.Піча, Х.Раскін); наукові дослідження, присвячені проблемам виховання і соціалізації, зокрема, у британській педагогіці, психології та соціології (Н.Армстронг, С.Айзо-Аола, М.Брейк, Л.Гендрі, Т.Джеферсон, С.Коен, Дж.Коулмен, Дж.Ньюлінгер).

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань і перевірки гіпотези дослідження були використані такі теоретичні та емпіричні методи: *аналітичний* для вивчення й аналізу наукової літератури з означеної проблеми, нормативних документів, офіційних сайтів в Інтернеті, а також реального досвіду роботи в молодіжних організаціях Великої Британії; *узагальнення* для визначення понятійного апарату дослідження, формулювання теоретичних та практичних підходів і висновків; *моделювання* з метою конструювання моделі соціалізації молоді у діяльності молодіжних організацій; *спостереження, опитування* з метою виявлення об'єктивних показників змісту, спрямованості та форм роботи; *педагогічний експеримент* (констатувальний і формувальний) для аналізу реального стану соціально-педагогічної роботи в умовах молодіжних організацій і перевірки ефективності запропонованих форм і методів організації дозвіллевої діяльності; *статистичний метод* для визначення достовірності і об'єктивності змісту, та ефективності роботи молодіжних організацій.

Дослідження проводилося протягом 2000 – 2004 рр. у чотири *етапи*:

На першому етапі (2000-2001рр.) обґрунтовано наукову проблему дослідження, здійснено вивчення літератури з педагогіки, психології, соціології, соціальної педагогіки, філософії освіти, професійної підготовки соціального педагога в Україні і за кордоном, проведено аналіз об'єктивних передумов і стану проведення соціально-педагогічної роботи у структурі молодіжних організацій у вітчизняній та зарубіжній практиці, визначено мету і завдання дослідження, сформульовано гіпотезу дослідження.

На другому етапі (2001-2002рр.) здійснено теоретичний аналіз проблем соціалізації молоді в умовах її діяльності в молодіжних організаціях Великої Британії та виявлено особливості їх впливу як соціалізуючого чинника, розроблено концептуальні основи даної наукової проблеми та здійснено цілізмистовний, структурний та функціонально-процесуальний аналіз, на основі якого було розкрито суть, функції й особливості діяльності

молодіжних організацій як соціально-педагогічного феномена британського суспільства, визначено експериментальну базу дослідження, проведено констатувальний експеримент.

На третьому етапі (2002-2004рр.) розроблено та впроваджено у навчально-виховний процес вищих навчальних закладів цикл лекцій з проблеми “соціалізація молоді у зарубіжній педагогіці”, розроблено та впроваджено у соціально-педагогічну роботу молодіжних організацій програму культурно-дозвіллевої діяльності, спрямованої на соціалізацію особистості, виявлено й обґрунтовано соціально-педагогічні умови ефективного впливу молодіжних організацій на процес соціалізації молодих людей, розкрито особливості підготовки і перепідготовки професійних кадрів як необхідної соціально-педагогічної умови функціонування молодіжних організацій Великої Британії, розроблено і апробовано методичні рекомендації для практиків у сфері молодіжної роботи, проведено формувальний експеримент, який дозволив підтвердити гіпотезу дослідження.

На четвертому етапі (2003-2004рр.) завершено статистичну обробку експериментальних даних, систематизовано отримані наукові результати, сформульовано теоретичні висновки та практичні рекомендації для соціальних педагогів і працівників молодіжних організацій, визначено перспективи подальшого дослідження наукової проблеми.

Експериментальна база дослідження: Дослідно-експериментальна робота проводилась у Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова; Київському міському педагогічному університеті імені Б.Д.Грінченка; Всеукраїнському громадському центрі “Волонтер” (м. Київ); Коледжі Хілдерстоун у м.Бродстерз, Англія (Hilderstone College, Broadstairs, Kent, England, UK); молодіжних організацій і клубах графств Кент та Суффолк (“Винагорода герцога Единбурзького”, “Національна асоціація клубів для молодих людей”, “Британська Молодіжна Рада”); університеті м.Бредфорд (University of Bradford, Bradford, West Yorkshire, UK); філіях Національного Молодіжного Агентства у Бредфорді та Глазго. В експерименті брали участь 329 осіб.

Наукова повизна і теоретичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що:

- вперше розглянуто сутність і особливості процесу соціалізації молоді й підлітків в умовах діяльності британських молодіжних організацій у контексті суб’єкт-суб’єктного підходу;

- здійснено характеристику молодіжних організацій як соціально-педагогічного феномена британського суспільства; розроблено модель інтеграції молоді людини у молодіжну організацію як соціально-виховне середовище, суть якої полягає у проходженні п’яти фаз: дослідження, власне соціалізації, закріплення, ресоціалізації, спогадів;

- визначено й обґрунтовано соціально-педагогічні умови ефективного впливу молодіжних організацій на процес соціалізації молодих людей, які полягають в організації дозвілля, суб’єкт-суб’єктній взаємодії, взаємодії організацій з громадами, підготовці професійних кадрів тощо.

- запропоновано авторську концепцію соціалізації молоді у структурі діяльності молодіжних організацій, в основу якої покладено взаємообумовлену суб’єкт-суб’єктну взаємодію у різних мікросоціумах з об’єктами природи та культури, що збагачує індивіда соціальним досвідом, формує навички соціальних відносин, сприяє самоактуалізації й

самореалізації особистості.

Практичне значення полягає в розробці низки актуальних рекомендацій щодо проведення культурно-дозвіллевої роботи з молоддю, специфічних форм культурно-дозвіллевої та соціально-профілактичної роботи з молодими людьми в молодіжних організаціях, які дозволяють ергономічно використовувати наявні ресурси: об'єкти природи, культурну спадщину країни, що є особливо актуальним для впровадження в Україні; вперше у вітчизняній педагогіці було проаналізовано і доведено соціально-педагогічну ефективність віртуального дозвілля молоді на прикладі віртуальних молодіжних організацій Великої Британії (Елевейт Онлайн, Лайфбайт.ком та ін.), а також виявлено характерні засоби, форми і методи профілактики та подолання проблем, актуальних для молоді всього світу, на прикладі Великої Британії; розроблено систему підготовки молодіжних лідерів для роботи в молодіжних організаціях та в інших молодіжних мікросоціумах; розроблено і впроваджено програму підготовки молодіжних працівників за методом пі-групи; розроблено цикл лекцій для студентів НПУ імені М.П.Драгоманова з проблеми “Соціалізація молоді у зарубіжній педагогіці” та для КМПУ імені Б.Д.Грінченка з проблеми “Соціальна робота за рубежом”.

Матеріали дослідження можуть бути використані як для подальшої розробки концепцій розвитку молодіжної політики на національному і на регіональних рівнях, так і під час читання курсу “Технології соціально-педагогічної роботи в зарубіжних країнах” для студентів за спеціальністю “соціальна педагогіка”, “соціальна робота”.

Впровадження результатів дослідження здійснено у навчально-виховний процес Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова (довідка №07-10/1912 від 10.10.2005), Київського міського педагогічного університету імені Б.Д.Грінченка (довідка №397 від 01.06. 2005р.), Всеукраїнського громадського центру “Волонтер”, м. Київ (довідка №29/74 від 07.02.2005); Коледжі Хілдерстоун у м.Бродстерз, Англія (довідка від 29 серпня 2004); Громадському молодіжному центрі графства Суффолк, м.Іпсвіч, Англія (довідка №AS-91 від 27 серпня 2004).

Вірогідність результатів дослідження забезпечується методологічною обґрунтованістю вихідних теоретичних засад дослідження, опорою на принципові філософські, культурологічні, психолого-педагогічні та соціально-педагогічні концепції, реалізацією комплексної методики дослідження, адекватної його логіці та науковому апарату, системним якісним і кількісним аналізом значного емпіричного матеріалу, а також результатами підтвердження ефективності теоретичної моделі на практиці.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження неодноразово доповідалися та обговорювалися на засіданнях кафедри соціальної педагогіки Інституту соціальної роботи та управління Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова; матеріали дослідження використовувались автором у лекціях та на семінарських заняттях зі студентами спеціальностей “соціальна педагогіка” та “соціальна робота” НПУ ім.М.П.Драгоманова та КМПУ ім.Б.Д.Грінченка, у роботі Міністерства у справах сім'ї та молоді з підготовки Концепції Закону України “Про волонтерський рух” 19.03.2004р., а також на IV Міжнародній науково-практичній конференції “Молодь в умовах нової соціальної перспективи”(м.Житомир, 15-16 травня

2002р.); III Міжнародній науково-практичній конференції “Соціальна робота і сучасність: теорія і практика” (м.Київ, 20-21 травня 2004р.); на наукових конференціях, присвячених соціальній роботі, у Великій Британії: Конференція з Соціальної роботи та Освіти в Об’єднаному Королівстві /Університет Глазго, 8-9 липня 2004р. (UK Joint Social Work Education Conference (JSWEC 2004): 8/9 July, Glasgow University, UK); Конференція “Зсувні піски: розвиваючи культурну компетентність”, Факультет соціальних та гуманітарних наук Університету м.Бредфорд, Західний Йоркшир, Об’єднане Королівство, 17 вересня 2004р. (“Shifting Sands: Developing Cultural Competence”, 17 September 2004, Department of Social Sciences and Humanities, University of Bradford, Bradford, West Yorkshire, UK); Інтерактивна конференція “Національна молодіжна конференція” (“National Youth Conference”) на сайті: <http://www.socialwork-students.com/> 12 серпня 2003р; звітні науково-практичні конференції кафедр Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова (2001- 2004рр).

Публікації:

Результати дослідження висвітлено в 11 працях. Усі праці одноосібні, 8 з них опубліковано у фахових виданнях. Загальний обсяг наукових публікацій з теми дисертаційного дослідження становить 3,8 друк. авторських аркушів.

Структура дослідження. Дисертація викладена на 236 сторінках комп’ютерного набору, з яких основного тексту – 190 сторінок, і складається із змісту, вступу, двох розділів основної частини з висновками, загальних висновків. Список використаних джерел містить 319 назв, з них 171 іноземною мовою. У роботі представлено 10 таблиць, 12 рисунків, 6 діаграм, 5 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено об’єкт, предмет, мета дослідження, гіпотеза, завдання, розкрито його наукова новизна, теоретична і практична значущість та методологічні засади і методи, наведено відомості про апробацію та впровадження результатів.

У першому розділі – **“Теоретичні засади проблеми соціалізації молоді в умовах молодіжних організацій”** – виходячи із поставлених завдань, ми здійснили аналіз різних наукових концепцій виховання та соціалізації молоді в умовах її включення в діяльність в молодіжних організацій, а також виявили особливості їх впливу як соціалізуючого чинника; розкрили суть, функції та особливості діяльності молодіжних організацій як соціально-педагогічного феномена британського суспільства.

На сучасному етапі діяльності молодіжних організацій Великої Британії розробляються концепції, що виходять з багатоаспектності наукових підходів щодо виховання та соціалізації особистості. Розкривши суть соціально-педагогічних концепцій соціалізації молоді [Н.Аберкромбі, Б.М.Бім-Бад, А.Гіденс, Р.Інглхарт, А.В.Мудрик], було одночасно виявлено основний зміст поняття виховання, як необхідної передумови, своєрідного підґрунтя для розвитку подальших концепцій соціалізації особистості. В основі поняття “виховання” ми розуміємо процес цілеспрямованого формування особистості, метою якого є підготовка її до виконання певних соціальних функцій і ролей. Серед основних концептуальних підходів до розкриття змісту виховання

особистості були використані такі: синтетично-антропологічний (М.Мак-Міллан, Д.Адамс), природно-науковий (Дж.Саллі, Ч.Спірмен), соціологічний (Ч.Джард, У.Мак-Дугал), педагогічно-філософський (Г.Спенсер, Г.Уайтхед), практично-педагогічний (Ф.Гальтон) та педагогічно-тоталітарний (Р.Баден-Пауел). Аналіз соціально-педагогічних концепцій соціалізації і виховання молоді та підлітків, дозволяє стверджувати, що ці два феномени у працях англійських та інших зарубіжних вчених (М.Брейк, С.Кoen, С.Холл та інших) розглядаються як нерозривні взаємодоповнюючі поняття.

У ході констатувального експерименту було виявлено, що наукове обґрунтування вченими процесу соціалізації молодого покоління в умовах діяльності в молодіжних організаціях Великої Британії так чи інакше зводиться до одного із двох підходів (суб'єкт-об'єктного та суб'єкт-суб'єктного), що розрізняються лише інтерпретацією ролі самих учасників процесу соціалізації.

При визначенні процесу соціалізації ми спиралися на наукові дослідження М.Брейка, Л.Гендрі, А.Гіденса, І.Д.Звереві, А.Й.Капської, Дж.Коулмена, А.В.Мудрика, Ф.А.Мустаєвої, Р.В.Овчарові, М.В.Фірсова, які акцентували увагу на засвоєнні індивідом певної системи знань, норм, цінностей, соціального досвіду через активну інтегровану взаємодію із соціумом, що дозволяє йому стати особистістю, адаптованою до активного функціонування у даному суспільстві. У ході дослідження виявлено, що британські вчені (Н.Аберкромбі, М.Брейк, Л.Гендрі, А.Гіденс, С.Кoen, С.Фріс) підкреслюють важливість та ефективність процесу соціалізації особистості саме у контексті групового досвіду.

Виходячи з мети нашого дослідження, враховуючи особливості контингенту, з яким працює соціальний педагог та специфічну сферу життєдіяльності молоді, ми розглядаємо поняття *“соціалізація”* як такий процес, що базується на суб'єкт-суб'єктному підході й усуває таким чином пасивність молоді у соціалізуючому процесі. Тому ми визначаємо його як *процес двосторонньої взаємообумовленої суб'єкт-суб'єктної взаємодії з соціумом, об'єктами природи та культури, який збагачує індивіда соціальним досвідом, виробляє у нього певні навички соціальних зв'язків та відносин і сприяє самоактуалізації й самореалізації особистості*. Соціалізація відбувається протягом усього життя індивіда і її ефективність залежить як від об'єктивних характеристик мікросоціуму, так і від суб'єктивних характеристик самої людини. Ми спираємось на позицію А.В.Мудрика, який поділяє соціалізацію на стихійну (коли соціалізація відбувається без усвідомленого визначення її мети, механізмів та факторів) та цілеспрямовану (суб'єкт ставить мету і спрямовує свою діяльність на її досягнення). Причому, стосовно молодіжних організацій, процес виховання можна вважати одним із особливо важливих інструментів, який веде до цілеспрямованої соціалізації особистості.

Сприймаючи соціалізацію, як життєво-важливий процес у діяльності молодіжних організацій, ми, в першу чергу, розглядали такий важливий соціалізуючий фактор, як молодіжна субкультура, яку розуміємо як прояв у молодіжній групі з особливим власним характером та стилем у межах загальної культури суспільства. З метою обґрунтування ефективності функціонування молодіжних організацій виявлено типи субкультур у молодіжному середовищі Великої Британії (вулична девіантна, вулична нейтральна, поп-медіа культура, неформальні молодіжні об'єднання, різнонаправкові молодіжні

організації). Неформальні молодіжні об'єднання ми розглядаємо як своєрідне соціокультурне середовище, яке охоплює велику кількість молодих людей зі спільними інтересами, потребами, особистісними й соціально-значущими переконаннями. У Великій Британії до цієї категорії відносяться як стихійні підлітково-молодіжні мікросоціуми, так і більшість дозвілєвих молодіжних організацій, що є предметом нашого дослідження.

Групова діяльність виступає важливим аспектом соціалізації молоді і є притаманною саме діяльності молодіжних організацій, що підтверджується низкою теорій (теорія соціального навчання, теорія соціального порівняння Л.Фестінгера, теорія обміну Г.Келлі та Дж.Тібо, соціобіологічна теорія Дж.Баулбі, а також, теорія соціальної підтримки Р.Берона, Н.Керра та Н.Міллера, яку ми у своєму дослідженні вважаємо вирішальною).

На відміну від англійських вчених (Р.Морленда та Дж.Лівайна), які розглядають соціалізацію особистості в групі через процеси оцінювання, прийняття зобов'язань та рольового переміщення, ми акцентуємо увагу на створенні умов для соціалізації особистості з урахуванням її власних інтересів та потреб, спираючись на п'ять фаз (за Р.Кричевським та Л.Дубовською), які проходить кожна людина у соціалізуючому процесі (фаза дослідження, власне соціалізація, закріплення, ресоціалізація, фаза спогадів). У кожній із цих фаз молода людина виконує свою функцію, яка дозволяє їй домогтися самореалізації, самовдосконалення, саморозвитку і самопрезентації. Виходячи із завдань нашого дослідження, ми визначили функції, які найбільш повно проявляються у життєдіяльності молодіжних організацій: *рекреаційно-дозвілєву, розвиваючу, соціально-адаптаційну, функцію інтеграції, самоактуалізації та самоствердження, профілактичну функцію, соціально-реабілітаційну функцію, та, як синтез вище означених функцій – соціалізуючу функцію*. Таке бачення соціалізуючого процесу особистості в різних соціумах і, зокрема, в молодіжному, дозволяє стверджувати, що в ході цього процесу створюються умови для адаптації, індивідуалізації та інтеграції кожної особистості у спільноту.

Таким чином, можна стверджувати, що особливостями процесу соціалізації у діяльності молодіжних організацій, можна вважати: двосторонню взаємообумовлену співпрацю; відносну самостійність молодих людей та їх відповідальність за свої вчинки; молодь не відчуває себе об'єктом педагогічного впливу; створюються базові умови для втілення власних творчих фантазій та задумів, для реалізації фізичного потенціалу; існують альтернативні форми дозвілля чи іншої позитивної суспільно-корисної діяльності.

Вивчення особливостей діяльності молодіжних організацій Великої Британії та результатів досліджень науковців (С.Айзо-Аоли, Н.Андерсона, Х.Раскіна, А.Хейпсорт, Дж.Хола) дозволяють говорити про *молодіжні організації* як про мережу формальних і неформальних соціальних інституцій, які водночас є соціально-педагогічним механізмом спрямованого та опосередкованого впливу на молоде покоління шляхом включення його у різні види соціально-значущої та особистісно сприйнятливої діяльності. Для Великої Британії характерним є об'єднання молодіжних організацій в асоціації клубів, консорціуми, трасти, які тісно співпрацюють з місцевими громадами, школами та іншими соціокультурними інститутами, координуючи з ними свою соціально-виховну діяльність. Важливим аспектом діяльності молодіжних організацій Великої Британії є створення широких можливостей для особистісної самореалізації через добровільну діяльність

(“Самаритяни”, “Національний траст” та інші). На рівні національних і міжнародних організацій нами розкрито зміст роботи молодіжних клубів та центрів, що відносяться до всесвітньо відомих асоціацій та федерацій (“Національна федерація клубів молодих фермерів”, “Асоціація Молодіжних Клубів СК” та інші). Вивчення досвіду їхньої роботи дозволило визначити основні напрямки їхньої діяльності: відпочинок, екскурсії, організація інформаційно-консультаційних заходів для підлітків та батьків, профілактична робота в молодіжному мікросередовищі, добровільна діяльність у громадах, кризових центрах та на вулиці, екокультурна діяльність, спортивні та туристичні заходи тощо.

Слід сказати, що у Великій Британії особливим соціокультурним інститутом у плані соціалізації особистості виступають молодіжні організації, домінуючою діяльністю яких є створення умов для організації дозвіллевої діяльності молоді та підлітків.

Для глибшого розуміння процесу соціалізації молоді у Великій Британії ми розкрили суть концепції “виховання культури дозвілля” (leisure education) як обов’язкової умови для ефективної соціально-педагогічної роботи з молоддю у вільний від роботи та навчання час, яка полягає в організації свідомого та систематичного навчання і виховання навичок організації дозвіллевої діяльності. Це передбачає можливість внести істотні позитивні зміни у способи проведення вільного часу, активізувати його педагогічну та виховну функцію. У Британській педагогічній науці це поняття вперше визначив Х.Раскін.

На основі наукових праць вчених України (А.Й.Капської, О.М.Семашко, І.Д.Зверевої) та Великої Британії (С.Холла, М.Брейка, Х.Раскіна, Дж.Б.Неша) ми трактуємо культурно-дозвіллеву діяльність як інтегрований педагогічний чинник, що обумовлює нормальний баланс процесів соціалізації та індивідуалізації особистості. Засвоєння індивідом культурних цінностей створює передумови для його адаптації в соціумі та залишає простір для розвитку, самореалізації та інтеграції особистості в молодіжне середовище і в суспільство. Дозвіллева діяльність включає чимало різновидів: творчу, креативну, суспільно-корисну, а також деструктивну, асоціально спрямовану, шкідливу для індивіда і суспільства. Практика засвідчила, що саме *дозвіллева діяльність є первинним організаційним чинником* і сприяє створенню молодіжних організацій. З метою доведення доцільності і можливості інтеграції молоді у такий соціалізуючий інститут, як молодіжна організація, ми розглядаємо технологію соціально-педагогічної роботи в молодіжних організаціях, які діють у графствах Йоркшир, Кент і Суффолк.

У ході проведення констатувального експерименту були розкриті основні підходи до формування дозвіллевої культури молоді Великої Британії (включення в різні види дозвіллевої діяльності, заняття спортом, членство у місцевих молодіжних клубах, національних організаціях; теоретичні і практичні підходи щодо соціалізації молоді шляхом її залучення до культурно-дозвіллевої діяльності; визначено основні психологічні та соціально-педагогічні механізми соціалізації молодих людей у діяльності молодіжних організацій (інституційний, стилізований, культурно-виховний та міжособистісний); вивчено шляхи реалізації різних соціально-педагогічних програм та проектів для відбору найбільш ефективних методів та технологій роботи, придатних для України.

Це дозволило визначити суть і особливості концепції виховання культури дозвілля молоді Великої Британії, які полягають в організації свідомого та систематичного навчання

і виховання навичок організації дозвілєвої діяльності молоді, а це, у свою чергу, передбачає можливість внести істотні позитивні зміни у способи проведення вільного часу, активізувати його педагогічну та виховну спрямованість. Практичне застосування концепції виховання культури дозвілля (Дж.Б.Неш, Х.Раскін) допомагає молодим людям провести переоцінку власних дозвілєвих уподобань; свідомо підібрати більш цікаві та корисні види діяльності; навчитися більш грамотно розпоряджатися своїм вільним часом тощо. Змістовний аспект такого багатогранного процесу відображено на рис. 1.

Рис. 1. Різноманітність та співвіднесеність видів дозвілєвої діяльності молоді у структурі молодіжних організацій

Отже, як засвідчують результати аналізу практичного досвіду і констатувальний зріз, функціонування молодіжних організацій, як соціокультурного середовища, вбирає в себе діяльність різних соціальних інститутів і сфер (адміністративних, громадських і молодіжних, молодіжного соціуму, молодіжних субкультур, дозвілєвих організацій, а також, об'єднань чи груп за інтересами і проблемами молоді), а це передбачає необхідність їхньої активної координованої співпраці.

У другому розділі – “Соціально-педагогічні умови соціалізації молоді Великої Британії” – виявляються й обґрунтовуються соціально-педагогічні умови ефективного впливу молодіжних організацій на процес соціалізації молодих людей, розглядаються результати дослідно-експериментальної роботи, розкриваються особливості підготовки і перепідготовки професійних кадрів для роботи з молоддю та пропонуються методичні рекомендації для організації ефективної роботи у молодіжному середовищі.

Виходячи з окреслених завдань дослідження, у ході експериментальної роботи ми виявили умови, за яких молодіжні організації функціонують як соціально-педагогічний чинник позитивного впливу на молодь. Виявлено діяльність волонтерських молодіжних організацій та об'єднань (“Молодь для молоді”, “Молодіжна ланка” та ін.). Поряд з ними

функціонують “проблемні” молодіжні організації, які спеціалізуються на вузьких напрямках роботи: соціально-профілактичному та соціально-реабілітаційному (антинаркотичні, антисуїцидні, антиалкогольні організації, - “Анонімні алкоголіки”, “Жовта стрічка” та ін.), консультативні центри психокорекції, реабілітаційні центри, спеціалізовані телефонні служби, служби для батьків та педагогів, які працюють з девіантною молоддю тощо.

Вивчаючи зміст та особливості роботи молодіжних організацій, ми виявили основні принципи їх роботи: гуманізм та незалежність; клієнтоцентризм; диференційований та індивідуальний підхід; прийняття цінності особистості; опора на потенційні можливості й індивідуальні здібності молодої людини; формування сприятливого соціокультурного середовища для саморозвитку, самореалізації молоді; толерантності та орієнтації на майбутнє; організаційні принципи – професійної компетентності кадрів; принцип інтеграції молоді у соціум; принцип контролю місцевою владою та громадами.

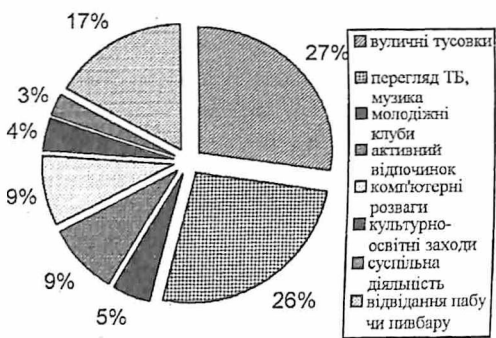
Основні форми, які домінують у практиці соціального педагога та соціального працівника Великої Британії у роботі з молоддю, є індивідуальні (контакт із представниками молодіжних субкультур, приватні бесіди); групові (фокус-група, пі-група, семінари, масові інформаційні заходи тощо). Для виявлення методів активізації роботи в молодіжних організаціях було проведено низку інтерв'ю щодо виявлення причин участі молоді у їхній життєдіяльності та причин низької популярності деяких клубів і центрів. В інтерв'ю взяло участь 196 респондентів з Глазго, Бредфорду та графств Кент і Суффолк. Такими причинами в основному є: спілкування, неформальна атмосфера, розваги, захоплення певним видом діяльності, цікаві заходи, набуття нових умінь та навичок. Серед причин низької популярності деяких молодіжних організацій респонденти назвали такі: нецікаво, не подобаються заходи, немає часу, погані керівники, застаріле обладнання.

Реалізовано авторську експериментальну програму “Соціалізація молоді ЮКей” у Бредфорді та Іпсвічі, Кентербері і Бродстерзі. Завданням даної програми було: визначити оптимальні технології організації соціально-педагогічної роботи з молоддю у дозвілєвій сфері; розробити соціально-виховні моделі роботи з молодими людьми у структурі молодіжних організацій; визначити соціально-педагогічні умови успішної соціалізації молоді з урахуванням соціальних, культурних, матеріальних, економічних та психологічних особливостей в кожній молодіжній групі, впровадити розроблені технології у молодіжні організації; виявити динаміку показників при порівнянні з вихідними даними. Експериментальна програма була реалізована завдяки впровадженню проектів “Соціалізація молоді Бредфорду”, “Соціалізація молодих людей графства Суффолк” та “Молодіжний проект Бродстерз”. Вона передбачала використання як традиційних видів діяльності, що практикуються у Великій Британії (участь у “Середньовічному фестивалі” в замку Лідз, заняття з оволодіння ремеслами: плетіння з лози, виготовлення посуду з глини, вишивка традиційних узорів тощо), так і нових видів та напрямів діяльності (залучення до роботи у центрах верхової їзди, відвідання і робота молоді у кризових центрах, професійна орієнтація на власне майбутнє молодої людини, знайомство з історичною спадщиною країни, а також соціально-виховна робота з молоддю у веб-просторі – літературні конкурси, розширення віртуального спілкування з однолітками, створення форумів, арт-студій тощо). Кожен етап педагогічного експерименту відпрацьовувався спочатку на

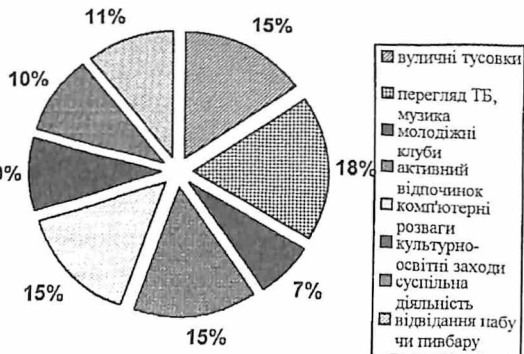
одній-двох групах з 10-20 осіб у містах Бредфорд та Іпсвіч, а потім методики переносились у різні молодіжні організації графств Суффолк та Кент.

Усього в програму було включено 329 осіб, серед них: педагоги коледжу Хілдерстоун та молодіжних організацій “Винагорода Герцога Единбурзького”, “Національна асоціація клубів для молодих людей”, “Британська Молодіжна Рада” та інших (25 осіб), сам автор дослідження, молодіжні лідери вище названих організацій (107 осіб) та молоді люди віком від 16 до 26 років (148 осіб, з яких були відібрані 3 експериментальні групи: 22, 15 та 18 осіб). Ще 48 осіб з Глазго брали участь лише в інтерв'ю. Основна частина формувального експерименту (впровадження програми “Соціалізація молоді ЮКей”) проходила на базі коледжу Хілдерстоун та у містах Бродстерз, Іпсвіч та Бредфорд і тривала 9 місяців.

Порівнюючи результати констатувального і формувального експериментів, ми виявили позитивну динаміку: зміщення дозвіллевих пріоритетів від соціально-нейтральних та соціально-деструктивних до позитивних, відмову від шкідливих для здоров'я звичок, визначення власного професійного вибору багатьох учасників, прагнення учасників взяти участь у подальших проєктах уже в якості молодіжних лідерів (див. діаграми 1 і 2).

Діаграма 1. Рейтинг дозвіллевих форм роботи серед молоді робітничих районів Бредфорду до проведення експерименту

Діаграма 2. Рейтинг дозвіллевих форм роботи серед молоді робітничих районів Бредфорду після проведення експерименту

Водночас було виявлено низку соціально-педагогічних умов ефективного впливу на соціалізацію молоді.

Першою умовою яка сприяє успішній діяльності молодіжних організацій, є здійснення профілактичного та виховного впливу на молодь шляхом залучення її до змістовної та розвиваючої культурно-дозвіллевої діяльності: походи, екскурсії, відвідання пам'яток історії, специфічні види спорту та хобі, тематичні вечірки тощо. Причому мережа послуг для цього є досить широкою, оскільки більшість національних молодіжних організацій об'єднані в асоціації, трести та інші взаємоінтегровані утворення.

Другою соціально-педагогічною умовою успішної соціалізації молоді ми вважаємо таку організацію дозвілля, яке відповідає її інтересам та запитам. Цінність соціально-виховного впливу полягає у самоактуалізації особистості через свободу вибору діяльності у референтній групі під шефством педагога. З іншого боку, життєдіяльність у колективі

неможлива без спілкування, зворотної реакції членів референтної групи, відстоювання особистісних цінностей та пріоритетів, чи, навпаки, неприйняття певних канонів. Це є *третьою* умовою соціалізації, оскільки, на соціалізацію особистості великий вплив справляє той мікросоціум, у якому вона проводить час.

Результати нашого дослідження переконливо засвідчують, що оптимально організована культурно-дозвіллева діяльність молоді є однією із сфер, де за умови професійного підходу можна здійснити суттєвий вплив на корекцію ціннісних орієнтацій, соціальних пріоритетів і поведінки особистості. При цьому вона не повинна відчувати себе об'єктом відкритих психолого-педагогічних маніпуляцій. Ця *четверта* умова, є особливо важливою в роботі з "важкими" підлітками, які через соціальні, економічні чи інші обставини сприймають девіантну поведінку за норму.

П'ятою умовою ефективного впливу молодіжних організацій на соціалізацію молоді є їх тісна інтегрована взаємодія з громадами, навчальними закладами, закладами культури та мистецтва, місцевою виконавчою владою та іншими установами у контексті поширеної у Великій Британії концепції громадського виховання. У дослідженні ми розуміємо громаду як соціальний інститут, що об'єднує людей за їхніми етнічними і соціальними ознаками та місцем проживання. У Великій Британії завдяки продуктивній роботі громад реалізується низка важливих загальнонаціональних соціально-виховних проєктів для молоді: система "Громадського виховання", "Підтримка малого бізнесу молоді", проведення різних навчальних, лекцій тощо. Особливо важливим, на нашу думку, є те, що громада взяла на себе координацію культурно-дозвіллевих послуг для сільської молоді: вона запрошує "молодіжні клуби на колесах", "мобільні бригади" для надання соціально-профілактичних та культурно-дозвіллевих послуг у віддалених регіонах Англії.

Шостою умовою успішного функціонування молодіжних організацій та об'єднань є підготовка кадрів: як молодіжних лідерів, так і соціальних працівників та педагогів. Їх, зокрема, готують вищі навчальні заклади, середні спеціальні коледжі та двохрічні курси. Молодіжні лідери готуються також шляхом включення у спеціальні програми, залежно від того, у яких саме молодіжних організаціях він має працювати як "лідер". Досить популярною є форма роботи за методом "пі-групи", де роль лідера виконує член молодіжного колективу. Цінність даного методу полягає в неупередженому ставленні групи до лідера, котрий має спільні з колективом погляди, стиль, аргументація, а також у глибокому розумінні самим лідером проблем, бажань і пріоритетів своїх "підлеглих". З метою реалізації даного механізму нами було розроблено і впроваджено програму тренінгу лідерів пі-груп "Всі різні – всі рівні". Запропонований курс з 9 занять по 1-3 астрономічні години є універсальним, оскільки за умови відповідної корекції може використовуватись для тренінгу волонтерів, шкільних лідерів, для підвищення кваліфікації з певних видів діяльності досвідчених соціальних педагогів. В основу підготовки тренінгу лягли Національні Професійні Стандарти роботи з молоддю Великої Британії, які визначають основною метою соціальної роботи з молоддю сприяння її особистому, соціальному та навчальному розвитку, створення умов для самореалізації та соціального становлення.

Спираючись на теоретичні дослідження і практичний досвід експериментальної роботи, разом із соціальними працівниками Молодіжного Центру м.Іпсвіч, за сприяння

таких молодіжних організацій, як “Самаритяни”, “Шелтер”, “Трест зовнішніх кордонів” та місцевих громад, було розроблено професійний портрет молодіжного працівника (рис.2).

Рис. 2. Професійний портрет молодіжного працівника

Такий узагальнений професійний портрет дозволяє говорити про можливість оптимізації умов діяльності молодіжних організацій, що дозволяє орієнтуватись на якості та вміння спеціаліста і, в свою чергу, виступає важливим соціалізуючим фактором.

В результаті проведення тренінгу для 3-х груп молодіжних лідерів за розробленою нами програмою “Всі різні – всі рівні”, була виявлена стійка тенденція покращення комунікативних та особистісних якостей, бажання активно працювати в молодіжній сфері. Доцільність даного методу полягає в тому, що молоді лідери реалізують особисті і соціально-значущі цілі (зробити внесок у життя суспільства; впливати на важливі події; бути прикладом; навчитися керувати), шукають шляхи й умови для самореалізації, самовдосконалення, що свідчить вже про високий рівень ефективності проведеної роботи.

Проведена експериментальна робота дозволяє стверджувати, що соціалізація молоді Великої Британії може відбуватися за таких умов: 1) якщо молодіжні організації виступають ефективним соціально-педагогічним фактором; 2) якщо діяльність молодіжних організацій базується на потребах, інтересах і можливостях самої молоді; 3) якщо молодіжні організації працюють у тісній співпраці з громадами та іншими соціальними інституціями в конкретних видах діяльності; 4) якщо зміст і напрямки діяльності молодіжних організацій забезпечуватимуть професіонали (соціальні педагоги, соціальні працівники чи спеціально підготовлені молодіжні лідери).

Таким чином, узагальнені результати дослідно-експериментальної роботи дозволяють стверджувати, що ефективність соціалізуючого впливу на молодь обумовлюється професійно-грамотною організацією дозвілля в молодіжних організаціях, яка цілеспрямовано

впливає на особистість і сприяє усуненню стихійної соціалізації, при чому, організації зберігають притаманну їм особистісно-орієнтовану діяльність та активно розвивають у молоді усвідомлене ставлення до самоорганізації власного соціально-значущого дозвілля.

ВИСНОВКИ

Соціалізація молоді є необхідною умовою розвитку гуманістичної спільноти. Особливо це стосується молодого покоління, яке за своїм статусом, за соціальною роллю має сформувати в собі найбільш соціально-значущі якості: толерантність, відповідальність, самостійність. Соціалізуючий процес – складне і багатогранне явище. Це зумовлено тим, що він тісно взаємопов'язаний з кожною особистістю і як з індивідумом, і як з соціальною істотою. Досвід Великої Британії, як країни з розвиненою системою соціальної роботи, є надзвичайно корисним для українських вчених і педагогів з метою його детального вивчення, аналізу й трансформування у вітчизняну практику роботи з молоддю.

1. Теоретичний аналіз проблеми дозволяє стверджувати, що процес соціалізації молоді у діяльності молодіжних організацій слід розглядати як двосторонній процес взаємообумовленої суб'єкт-суб'єктної взаємодії у різних соціумах з об'єктами природи та культури, який збагачує індивіда соціальним досвідом, сприяє виробленню у нього певних навичок соціального досвіду і відносин та сприяє його самоактуалізації й самореалізації. Молодіжні організації відносяться до категорії молодіжних субкультур, які ми розуміємо як соціальні молодіжні групи з особливим власним характером та стилем життєдіяльності у межах загальної культури суспільства. У широкому розумінні, поняття “молодіжні організації” ми приймаємо як систему формальних та неформальних служб, агенцій і клубів для молоді, що здійснюють соціально-виховний вплив на підлітків та молодь шляхом надання культурно-дозвіллевих, спортивно-рекреаційних, соціально-профілактичних, соціально-реабілітаційних, інформаційних та інших послуг і беруть участь у соціальному становленні, адаптації, інтеграції даної соціальної групи.

2. У ході дослідження розкрито суть, функції й особливості діяльності молодіжних організацій як соціально-педагогічного феномена і виявлено, що групова діяльність виступає важливою педагогічною умовою соціалізації молоді через соціальну взаємодію у мікроколективі, що підтверджується низкою теорій (теорія соціального навчання, теорія соціального порівняння, теорія обміну, соціобіологічна теорія, теорія соціальної підтримки). На їх основі було підтверджено дію п'яти основних фаз соціалізації у діяльності організацій (дослідження, соціалізація, закріплення, ресоціалізація, спогади).

Різні концептуальні підходи дозволяють неоднозначно трактувати поняття дозвілля та вільного часу, що є домінантою в діяльності молодіжних організацій, але, розглядаючи соціалізацію як невід'ємний аспект дозвіллевої діяльності молоді, ми водночас акцентуємо увагу на соціально-педагогічних функціях дозвілля: організаційній, виховній, комунікативній, соціально-профілактичній, соціально-адаптаційній, відтворюючій, розвиваючій та на консолідованій соціалізуючій функції. Грамотно організоване дозвілля є потужним соціально-профілактичним та педагогічно-корекційним механізмом подолання негативних явищ у молодіжному середовищі.

Аналіз практичної діяльності молодіжних організацій Великої Британії та власний

досвід у реалізації експериментальної програми дозволили виявити особливості процесу соціалізації у молодіжних організаціях: двостороння взаємообумовлена співпраця; відносна самостійність молодих людей та їх відповідальність за свої вчинки; молода людина відчуває себе суб'єктом соціально-виховного процесу, актуалізація соціально-педагогічних умов для втілення власних творчих задумів та реалізації потенціалу тощо. Ці особливості простежуються у роботі досліджених молодіжних організацій, зокрема “Винагорода Герцога Единбурзького”, “Трест зовнішніх кордонів”, та інших.

3. На основі визначених факторів, принципів та методів соціально-педагогічної роботи в молодіжних організаціях було розгорнуто експериментальну програму в різних регіонах Великої Британії. Основними *методами організації* соціально-педагогічної роботи з молоддю у дозвілєвій сфері визначено: соціальну вуличну роботу, роботу в громаді, фокус та пі-груп, метод переконання, прикладу лідера, створення соціально-виховних ситуацій, тренування певних навичок, змагання, формування навичок самоаналізу, арттерапії, окупаційної терапії тощо. Розроблено *модель роботи* з молодими людьми у структурі молодіжних організацій (включення молоді у дослідження молодіжних проблем; робота у фокус-групах; поетапна участь у чотирьох секціях програми “Винагорода Герцога Единбурзького”: послуги, експедиції, заняття за інтересами, фізичний відпочинок), а також розроблено і впроваджено експериментальну програму соціалізації молоді в умовах життєдіяльності молодіжних організацій – проект “Соціалізація молоді ЮКей”. Отримані результати дозволили виявити позитивну динаміку процесу соціалізації молоді на підставі порівняння низки показників до і після експерименту, зокрема, зсув дозвілєвих пріоритетів від соціально-деструктивних і нейтральних до соціально-позитивних (див. таблицю 1).

Таблиця 1

Порівняння динаміки зміщення дозвілєвих пріоритетів молоді Бредфорду (Західний Йоркшир) та графств Кент і Суффолк, %

Дозвілєві заходи	Місце, дата	Бредфорд 26.06.2003	Кент/ Суффолк 7.07.2003	Разом (до педагогічного експерименту)	Бредфорд 23.03.2004	Кент/ Суффолк 24.03.2004	Разом (після педагогічного експерименту)
1. Вуличні тусовки		27	9	18	15	5	10
2. Телебачення		26	22	24	18	19	18,5
3. Молодіжні клуби		5	16	10,5	7	17	12
4. Активний відпочинок		9	10	9,5	15	15	15
5. Комп'ютерні розваги		9	20	14,5	15	19	17
6. Культурно-освітні заходи		4	6	5	9	7	8
7. Суспільна діяльність		3	5	4	10	9	9,5
8. Відвідання пабу		17	12	14,5	11	9	10

У ході дослідження вперше доведено, що за сучасного розвитку цифрових технологій веб-простір може бути використаний як поле для ефективної цілеспрямованої соціалізації молоді (проведення соціально-значущих форумів, літературних та інших конкурсів, що розвивають креативність, ерудицію, створення “гарячих” ліній допомоги для молоді групи ризику, надання консультацій, соціально-профілактичної інформації тощо).

4. Виявлено, що особливу роль в організації успішної соціалізації молоді і підлітків Великої Британії відіграє інтеграція діяльності громад і молодіжних організацій завдяки проведенню як загальнонаціональних, так і регіональних соціально-значущих заходів та проєктів для молоді.

При цьому виявлено і обґрунтовано основні соціально-педагогічні умови ефективного впливу молодіжних організацій на соціалізацію молоді: організація дозвілля молодих людей, відповідно до інтересів, запитів та здібностей; суб'єкт-суб'єктна взаємодія у ході реалізації програм; тісна інтегрована взаємодія молодіжних організацій з громадами та іншими соціокультурними та навчально-виховними інституціями; професійна різнорівнева підготовка кадрів для роботи з молоддю.

5. Виявлено, що система здобуття освіти спеціалістом по роботі з молоддю у Великій Британії проектується згідно з Національними Професійними Стандартами соціальної роботи і враховує їх ключові аспекти (взаємодію з молоддю, сприяння освіті й соціальному розвитку, підтримка ініціативності та здатності моделювати власне життя, врахування ціннісних установок, пошуки способів демократичного управління молодіжними організаціями тощо). На основі узагальнення зусиль науковців і практиків було окреслено портрет молодіжного працівника, в якому поєднуються як професійні якості (теоретичні знання і практичні вміння), так і особистісні та професійні характеристики (психологічні, морально-етичні, психолого-педагогічні, психоаналітичні). У дослідженні пропонуються продуктивні та ергономічні шляхи навчання молодіжних працівників, які успішно транспонуються в українську практику (семінари, курси, тренінги за методом пі-групи, орієнтовані на якісну підготовку молодіжного лідера). Розроблено і впроваджено у практику програму тренінгу молодіжних лідерів за методом пі-групи "Всі різні – всі рівні".

Виявлена на основі аналізу динаміка показників сформованості компоненту професійної готовності до роботи в молодіжних організаціях свідчать про стійку тенденцію переходу слухачів експериментальних груп на новий якісний рівень (95% респондентів зазначили покращення комунікативних навичок, вироблення таких рис як наполегливість, відповідальність, толерантність; 89% свідчать про розширення мережі соціальних зв'язків).

Результати формувального експерименту підтвердили продуктивність дій молодіжних організацій Великої Британії, показників успішної роботи та рівнів професіоналізації молодіжних лідерів.

Отже, аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи підтверджує гіпотезу нашого дослідження та ефективність запропонованих теорій і технологій вирішення проблеми соціалізації молоді Великої Британії. Доведено, що запропонована модель діяльності молодіжних організацій різного типу робить процес соціалізації молоді більш ефективним і сприяє самоактуалізації, самовдосконаленню і самореалізації особистості.

Водночас, проведене дослідження засвідчує необхідність подальшої розробки варіативних програм тренінгів молодіжних лідерів, стандартизації діагностування професійної готовності до роботи в молодіжних організаціях, підготовки спеціалістів до організації дозвілєвої діяльності в молодіжних організаціях тощо.

Основні положення дисертаційного дослідження відображено у таких публікаціях:

1. Безрідна Л.О. Соціально-педагогічні проблеми молоді Великої Британії // Соціалізація особистості: Збірник наукових праць. Том XIV / НПУ ім. М.П.Драгоманова – К.: Логос, 2001. – С.40-45.
2. Гордієнко Л.О. Деякі проблеми поширення суїциду: серед молоді і підлітків

Великобританії // Соціалізація особистості: Збірник наукових праць. За заг. ред. проф. А.Й.Капської. Том XVI / НПУ ім. М.П.Драгоманова. – К.: Логос, 2002. – С.79-85.

3. Гордієнко Л.О. Формування здорового способу життя британської молоді в умовах діяльності молодіжних організацій//Соціалізація особистості: Збірник наукових праць. За заг.ред.проф.А.Й.Капської. Том XVIII/ НПУ ім.М.П.Драгоманова.-К.:Логос, 2002 –С.32-37.

4. Гордієнко Л.О. Наукові підходи до соціалізуючих процесів англійських вчених ХV-ХІХ ст. // Соціалізація особистості: Збірник наукових праць. За заг. ред. проф. А.Й.Капської. Том ХІХ / НПУ ім. М.П.Драгоманова. – К.: Логос. 2003. – С. 34-41.

5. Гордієнко Л.О. Молодіжна субкультура Великобританії як соціалізуючий чинник // Соціалізація особистості: Збірник наукових праць. За заг. ред. проф. А.Й.Капської. Том ХХ / НПУ ім. М.П.Драгоманова. – К.: Логос, 2003. – С. 36-49.

6. Гордієнко Л.О. Громада як один із педагогічних чинників у соціальному вихованні молоді Великої Британії //Науковий Часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія №11. Соціологія. Соціальна педагогіка. Управління: Зб. наукових праць. - К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2004. - №1(23).- С. 61-67.

7. Гордієнко Л.О. Деякі аспекти підготовки кадрів для роботи в молодіжних організаціях Великої Британії // Науковий Часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія №11. Соціологія. Соціальна педагогіка. Управління: Зб. наукових праць. – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2004. - №2. – С.74-80.

8. Гордієнко Л.О. Культура дозвілля як аспект соціалізації молоді: з досвіду діяльності молодіжних організацій Великої Британії // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. - №2(7), Київ, 2004. – С. 71-76.

9. Гордієнко Л.О. Соціально-педагогічні концепції виховання та соціалізації підлітків і молоді Великобританії // Матеріали перших Міжнародних драгоманівських читань: 30 вересня-2жовтня 2003р./ Укл.Г.І.Волинка, В.П.Сергієчко, Л.Л.Макаренко. – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2003. – Випуск 2. – С.30-35.

10. Гордієнко Л.О. Молодіжні організації Великобританії як фактор соціалізації британської молоді // Матеріали ІV Міжнародної науково-практичної конференції "Молодь в умовах нової соціальної перспективи". – м.Житомир, 15-16 травня 2002р. – С. 24-25.

11. Гордієнко Л.О. Функціонування молодіжних організацій Великої Британії як одного із соціокультурних інститутів, спрямованих на соціалізацію особистості // Тези доповідей ІІІ Міжнародної науково-практичної конференції (20-21травня 2004р., м.Київ)/ Уклад.: Б.В.Новиков, Л.М.Димитрова, В.О.Головська, Є.Д.Кисилевський.–К.: ІВЦ “Видавництво «Політехніка””, 2004. – С.106-107.

Гордієнко Л.О. Соціалізація молоді Великої Британії у діяльності молодіжних організацій. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.05 – соціальна педагогіка. – Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, Київ, 2005.

Дисертацію присвячено проблемі соціалізації молоді Великої Британії у діяльності молодіжних організацій, які розглядаються як соціокультурне педагогізоване

середовище, що впливає на розвиток та соціальне становлення особистості, її самоактуалізацію та самореалізацію. В дослідженні розглядаються підходи вітчизняних та зарубіжних вчених до виховання і соціалізації молоді у сфері дозвілєвої діяльності.

В дисертації виявлено і обґрунтовано соціально-педагогічні умови впливу молодіжних організацій на соціалізацію молоді. Експериментально перевірено та доведено доцільність розробленої моделі роботи з молодими людьми. У дослідженні розкриваються особливості підготовки кадрів для молодіжних організацій і розроблено авторську програму тренінгу лідерів за методом пі-групи, висунуто методичні рекомендації для роботи в молодіжному соціумі.

Ключові слова: молодіжні організації, субкультура, соціальне середовище, пі-група, культурно-дозвілєва діяльність, громада, виховання, соціалізація, молодіжний лідер, суб'єкт-суб'єктний підхід, професійна підготовка, соціально-педагогічні умови.

Гордненко Л.А. Социализация молодежи Великобритании в деятельности молодежных организаций. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.05 – социальная педагогика. – Национальный педагогический университет имени М.П.Драгоманова, Киев, 2005.

Диссертация посвящена проблеме социализации молодежи Великобритании в деятельности молодежных организаций, которые рассматриваются как социокультурная педагогизированная среда, влияющая на развитие и социальное становление личности, ее самоактуализацию и самореализацию. В исследовании рассматриваются подходы отечественных и зарубежных ученых к проблеме воспитания и социализации молодежи в сфере досуговой деятельности.

В диссертации выявлены и обоснованы социально-педагогические условия влияния молодежных организаций на социализацию молодежи. Экспериментально проверена и доказана эффективность разработанной модели работы с молодыми людьми. В исследовании раскрываются особенности подготовки кадров для молодежных организаций, разработано авторскую программу тренинга молодежных лидеров по методу пи-группы, методические рекомендации для работы в молодежном социуме.

Ключевые слова: молодежные организации, субкультура, пи-группа, культурно-досуговая деятельность, община, воспитание, социализация, молодежный лидер, субъект-субъектный подход, профессиональная подготовка, социально-педагогические условия.

Gordiienko L. British Youth Socialization in the Activity of Youth Organizations. – The manuscript.

The Candidate of Pedagogy degree dissertation at the specialty 13.00.05. – Social Pedagogy. – National M.Dragomanov Pedagogical University. – Kyiv, 2005.

The dissertation deals with the problem of youth socialization in the activity of different youth organizations of the United Kingdom, which are considered a specific pedagogical sphere, influencing personal growth and development, self-actualization and social adaptation of the individual. In the research the theoretical approaches on youth leisure education and

socialization by Ukrainian, Russian and British scientists are conceptualized, as well as the specific peculiarities of the Youth Organizations socializing influence. The author discloses the functions and characteristics of those institutions as a social-pedagogical phenomenon of British society. L.Gordiienko shows different approaches and views of the terms "socialization", "education", "leisure" and represents her own author concepts. The process of socialization is studied from the point of view of subject-subject co-activity scheme, and this approach is rather fresh for Ukrainian social pedagogical science. The concept of the Leisure Education, proved by several British scientists, is implemented in L.Gordiienko's research as an essential component of youth socialization process in youth organizations, as well as the importance of the group interaction concept.

The author grounds theoretically and proves experimentally the social-pedagogical conditions of effective influence of the youth organizations upon the youth socialization process. The effectiveness of the developed youthwork programme, which bases upon the important principles and standards of the social work, has been examined by the experiment and proved in practice.

In the research the author shows some peculiar features of the professional staff training and retraining as an essential social-pedagogical condition of the youth organizations' functioning. The author's youth leaders peer-group training programme has been developed, as well as the methodical recommendations for the practical work have been stated.

In view of the need to adopt foreign youthwork experience with due regard to the national peculiarities the programme of the youth leaders peer-group training "All different – all equal" has been introduced into the All-Ukrainian Community Centre "Volunteer" in Kyiv.

The research proved the investigational hypotheses that professionally competent leisure providing in the structure of the youth organizations would promote its purposeful social-pedagogical influence, as far as absence of well-organized leisure leads to the spontaneous socialization that can cause undesirable consequences. Youth organizations in Great Britain are characterized by the purposeful activity, based upon the interests of the young people, particular activity directions, forms of financing and management, considering the religious, ethnical, socio-cultural and other specific features in the activity planning and finding the forms and methods of influencing the social, cultural, moral, ethical and physical development of young people.

The research proves that youth organizations functioning as a socio-cultural environment include the activities of many different social institutes and spheres (administrative, public, youth, youth community, youth subcultures, leisure organizations, clubs as well as the associations and other developments), which anticipate their active, coordinated cooperation. Furthermore, due to the achieved data the author stated the fact that the Web organizations in contemporary information society could promote the process of youth socialization in terms of socio-directed sets of positive activities in the Internet.

The experimental work which was carried out, consequently allows to state that the youth socialization can be conducted under the following conditions: when the youth organizations act as an effective social-pedagogical factor; if their polyhedral activity is based upon the needs, interests and abilities of the young people themselves; if the youth organizations work in close cooperation with the communities, county Councils and other social institutions in the certain

types of activities; if the context and activities directions are provided by the professionals (social teachers, social workers, specially trained youth leaders etc.).

At the same time, the research promotes necessity of the further development of the variable youth leaders training programmes, standardization of the professional capability in the structure of youth organizations, staff training etc.

Keywords: youth organizations, youth subcultures, peer-group, leisure culture activity, community, education, socialization, youth leader, subject-subject approach, professional training, social-pedagogical conditions.

Поверніть книгу не пізніше зазначеного терміну

Підписано
У

С
010

